

# Spis treści

<b>Wprowadzenie</b> . . . . .	9
<b>Rozdział 1</b>	
<b>Psychologia a prawo</b> . . . . .	15
1.1. Związki psychologii i prawa . . . . .	15
1.2. Funkcje i zadania psychologa w polskim systemie prawa . . . . .	19
1.2.1. Obszary współpracy psychologa z organami wymiaru sprawiedliwości w postępowaniu karnym i cywilnym . . . . .	19
1.2.2. Funkcje psychologa w postępowaniu karnym i cywilnym . . . . .	21
1.2.3. Wymagania stawiane psychologom w procesie stosowania prawa . . . . .	24
1.3. Tradycyjne i nowe obszary wykorzystania psychologii w procesie stosowania prawa . . . . .	27
1.3.1. Psychologia a prawo karne . . . . .	27
1.3.2. Psychologia a sprawy nieletnich . . . . .	41
1.3.3. Psychologia a sprawy rodzinne i opiekuńcze . . . . .	44
1.3.4. Psychologia a sprawy cywilne . . . . .	53
<b>Rozdział 2</b>	
<b>Mechanizmy zachowania. Przyczyny i czynniki ryzyka zaburzeń zachowania</b> . . . .	67
2.1. Zachowanie człowieka . . . . .	67
2.2. Mechanizmy regulujące zachowanie człowieka . . . . .	71
2.2.1. Wychodząc od korzeni – biologia zachowania . . . . .	72
2.2.2. Środowiskowe czynniki kształtowania zachowania – kultura i społeczeństwo . . . . .	78
2.2.3. Psychologiczne mechanizmy zachowania . . . . .	83
2.3. Zaburzenia zachowania . . . . .	101
2.4. Trójwymiarowa perspektywa uwarunkowań zachowań agresywnych . . . . .	117
2.4.1. Perspektywa neurobiologiczna uwarunkowań zachowań agresywnych . . . .	118
2.4.2. Perspektywa społeczno-kulturowa uwarunkowań zachowań agresywnych . . . . .	131
2.4.3. Perspektywa psychologiczna uwarunkowań zachowań agresywnych . . . .	137

**Rozdział 3**

<b>Diagnoza psychologiczna</b> . . . . .	148
3.1. Przedmiot i modele diagnozy . . . . .	148
3.2. Standardy procesu diagnozy klinicznej w psychologii sądowej . . . . .	151
3.3. Diagnoza psychologiczna w obszarze stosowania prawa . . . . .	162
3.3.1. Konteksty diagnozowania i diagnozy w sprawach nieletnich . . . . .	162
3.3.2. Diagnoza psychologiczna i jej aspekty w przestępstwach z użyciem przemocy . . . . .	173
3.3.3. Obszary diagnozowania i diagnozy w sprawach rodzinnych i opiekuńczych . . . . .	183
3.4. Kompetencje psychologa – biegłego sądowego . . . . .	191

**Rozdział 4**

<b>Kliniczna psychologia sądowa w prawie karnym – dorośli sprawcy przestępstw</b> . . . . .	200
4.1. Diagnoza procesów motywacyjnych i struktur psychicznych w opiniowaniu o stanie zdrowia psychicznego . . . . .	200
4.1.1. Poczytalność, poczytalność ograniczona i niepoczytalność . . . . .	200
4.1.2. Tryb powoływania biegłych psychologów i zasady budowania opinii w sprawach dotyczących stanu zdrowia podejrzanego (oskarżonego) . . . . .	203
4.1.3. Kryteria oceny poczytalności w perspektywie psychologicznej . . . . .	205
4.1.4. Poczytalność i motywacja do popełnienia przestępstwa . . . . .	209
4.1.5. Zaburzenia psychiczne i stany kliniczne jako przesłanki rozeznania zniesionej poczytalności i poczytalności ograniczonej . . . . .	211
4.1.6. Kilka uwag o wyborze metod diagnozy psychologicznej w procesie opiniowania na temat zdrowia psychicznego . . . . .	225
4.2. Analiza procesów i mechanizmów regulacyjnych sprawców przestępstw seksualnych . . . . .	230
4.2.1. Przemoc seksualna wobec osób dorosłych i dzieci . . . . .	230
4.2.2. Sprawcy przestępstw seksualnych wobec osób dorosłych i dzieci – próby typologii . . . . .	237
4.2.3. Regulacja zachowania sprawców przestępstw seksualnych . . . . .	247
4.3. Funkcjonowanie sprawców psychopatycznych . . . . .	268
4.4. Zabójstwa i przestępstwa agresywne a schizofrenia . . . . .	277
4.4.1. Społeczne przekonania i naukowe doniesienia na temat schizofrenii i skłonności do przestępstw . . . . .	277
4.4.2. Motyw zabójstwa a zaburzenie psychiczne . . . . .	279
4.4.3. Agresja u osób ze schizofrenią . . . . .	280
4.4.4. Schizofrenia a psychopatia . . . . .	290
4.4.5. Spektrum schizofrenii: zaburzenia urojeniowe a zachowania agresywne . . . . .	292
4.5. Psychologiczne mechanizmy zachowania sprawców i ofiar przemocy rodzinie . . . . .	294
4.5.1. Mężczyzna-sprawca przemocy. Osobowościowa kategoryzacja (typologia) sprawców . . . . .	294
4.5.2. Specyfika i motywy przemocy stosowanej przez kobiety. Charakterystyka sprawczyń . . . . .	308
4.5.3. Relacje przemocy. Model uzależnienia . . . . .	318

**Rozdział 5**

<b>Kliniczne wymiary funkcjonowania świadków w procesie składania zeznań . . .</b>	<b>336</b>
5.1. Przyczyny powstawania zniekształceń w zeznaniach świadków . . . . .	336
5.2. Faza kodowania informacji . . . . .	341
5.3. Faza przypominania informacji . . . . .	349
5.4. Mechanizmy powstawania zniekształceń w zeznaniach świadków . . . . .	372
5.4.1. Sugestia i sugestialność . . . . .	372
5.4.2. Efekt dezinformacji . . . . .	379
5.4.3. Falszywe wspomnienia i falszywe przyznania do winy . . . . .	384
5.5. Kliniczne aspekty składania zeznań przez świadków szczególnych . . . . .	391
5.5.1. Świadkowie w wieku senioralnym . . . . .	392
5.5.2. Świadkowie małoletni . . . . .	398
5.5.3. Świadkowie z diagnozą zaburzeń ze spektrum autyzmu . . . . .	422
5.6. Kliniczna diagnoza szczerości zeznań świadka . . . . .	424
5.6.1. Ocena prawdziwości zeznań (SVA) . . . . .	428

**Rozdział 6**

<b>Kliniczny wymiar dysfunkcji w zachowaniu osób nieletnich . . . . .</b>	<b>451</b>
6.1. Psychologiczne, społeczne i neurofizjologiczne uwarunkowania kryminogenezy i przestępczości nieletnich . . . . .	451
6.1.1. Czynniki indywidualne: neurofizjologia . . . . .	455
6.1.2. Czynniki indywidualne: regulacja emocjonalna . . . . .	466
6.1.3. Czynniki społeczne: środowisko rodzinne i status socjoekonomiczny . . . . .	482
6.1.4. Czynniki społeczne: środowisko szkolne i osiągnięcia szkolne . . . . .	491
6.1.5. Czynniki społeczne: rówieśnicy . . . . .	494
6.1.6. Czynniki społeczne: gry komputerowe . . . . .	501
6.2. Przestępczość nieletnich w świecie wirtualnym . . . . .	506

**Rozdział 7**

<b>Kliniczna psychologia sądowa w prawie rodzinnym i cywilnym . . . . .</b>	<b>523</b>
7.1. Problemy w rodzinie a opieka nad dzieckiem . . . . .	523
7.2. Zaburzenia osobowości i zaburzenia psychiczne rodziców/opiekunów a ich kompetencje wychowawcze . . . . .	541
7.2.1. Systemowe i psychodynamiczne ujęcie diagnozy zaburzeń osobowości w opiniodawstwie w sprawach rodzinnych i opiekuńczych . . . . .	555
7.3. Rozwód jako sytuacja traumatyczna . . . . .	564
7.3.1. Małżeństwo w konflikcie . . . . .	564
7.3.2. Fazy rozpadu relacji małżeńskiej . . . . .	568
7.3.3. Problemy psychologiczne dorosłych w sytuacji rozvodu. Skutki rozvodu dla obojga partnerów . . . . .	571
7.3.4. Sytuacja psychologiczna dziecka doświadczającego rozstania rodziców – aspekty kliniczne . . . . .	577

7.4. Kluczowe aspekty opiniodawstwa sędziowsko-psychologicznego na gruncie prawa cywilnego . . . . .	588
7.4.1. Ocena kliniczna przesłanek ubezwłasnowolnienia . . . . .	588
7.4.2. Wybrane wady oświadczeń woli z perspektywy psychologicznej . . . . .	599
7.4.3. Diagnoza stanu psychicznego osoby sporządzającej testament . . . . .	603
7.4.4. Diagnoza psychologiczna w sprawach o zadośćuczynienie i odszkodowanie . . . . .	606
7.4.5. Przyczyny i konsekwencje mobbingu – diagnoza psychologiczna w sprawach z zakresu prawa pracy . . . . .	612

## Rozdział 8

<b>Podstawy interwencji psychologicznej i terapii w sprawach sądowych . . . . .</b>	<b>629</b>
8.1. Psychokorekcja zaburzeń zachowania sprawców przemocy . . . . .	629
8.1.1. Motywacja i możliwości zmiany zachowania osób stosujących przemoc . . . . .	633
8.1.2. Skuteczność kary jako środka do zmiany zachowań przemocowych . . . . .	639
8.1.3. Programy korekcyjno-edukacyjne i psychologiczno-terapeutyczne dla osób stosujących przemoc w rodzinie . . . . .	642
8.1.4. Ewaluacje oddziaływań korekcyjnych i terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie . . . . .	649
8.2. Rehabilitacja psychologiczna dla sprawców przestępstw doświadczających zaburzeń psychicznych . . . . .	656
8.2.1. Podmioty, w których są realizowane izolacyjne środki zabezpieczające, oraz organizacja procesu leczenia . . . . .	656
8.2.2. Rehabilitacja psychiatryczna a warunki izolacji . . . . .	658
8.2.3. Sytuacja społeczno-psychologiczna oddziału psychiatrii sądowej . . . . .	661
8.2.4. Sposoby rehabilitacji psychologicznej w warunkach oddziałów psychiatrii sądowej . . . . .	662
8.2.5. Okresowe opinie o stanie zdrowia i szacowanie ryzyka powrotu do przestępstw . . . . .	670
8.3. Pomoc psychologiczna ofiarom przestępstw . . . . .	679
8.3.1. Koncepcja zaburzeń traumatycznych. Motywowanie do zmian . . . . .	680
8.3.2. Formy pomocy psychologicznej dorosłym ofiarom przemocy . . . . .	690
8.3.3. Psychoterapia dorosłych ofiar przemocy . . . . .	698
8.3.4. Oddziaływania terapeutyczne wobec dzieci . . . . .	710
8.4. Terapia w sytuacji okolorozwodowej . . . . .	726
<b>Bibliografia . . . . .</b>	<b>763</b>